

kritik

Litteraturredaktör Elise Karlsson (vik) e-post elise.karlsson@svd.se
 Kritikkonferens Margaretha Schön e-post margaretha.schon@svd.se
 Debatt e-post kulturredakt@svd.se

Carole
Martinez
FOTO: NORSTEDTS

Kvartett i slutkamp om Goncourtpriset

Onsdagen den 25 oktober meddelades vilka fyra som fortfarande kan få årets Goncourtpris.

De fyra kandidaterna är Sorj Chalandon ("Retour à Killybegs"), Alexis Jenni ("L'Art français de la guerre"), Carole Martinez ("Du Domaine des Murmures") och Lyonel

Trouillot ("La belle amour humaine"). Nu på onsdag, den 2 november, meddelas vem som mottar priset.

Den enda av de fyra som finns utgiven på svenska är Carole Martinez vars roman "Det broderade hjärtat" utgavs av Norstedts 2010. **svd**

SPRÅKSPALTEN
LÅNGA ORD

ANNA-MALIN KARLSSON

Långa uppsatsord ger bättre betyg

Vilket slags språk ger framgång i skolan? Frågan har intresserat forskare länge. På 1970-talet visade Tor G Hultman och Margareta Westman att gymnasiestudenter fick högre betyg ju längre ord de innehöll. Senare studier bekräftade att långa ord gav bra betyg. Riktigt varför kunde man dock inte säga, utöver att långa ord också var vanliga i byråkratiska texter och hängde ihop med skriftspråklighet. Vilken pedagogisk lärdom som skulle dras var oklart.

Dagens forskning vet mer om vad som följer sig i de långa orden. En stor del av dem är förmodligen så kallade grammatiska metaforer. Om sådana handlar Ulrika Magnussons avhandling Skolspråk i utveckling som lades fram vid Göteborgs universitet den 21 oktober.

En grammatisk metafor används grammatiken för att stöpa om betydelse så att relationen mellan innehåll och form blir mindre direkt och enkel. I stället för *flytta* kan man skriva *förflyttning*. Med hjälp av substantivets form har man då gjort om något som sker till ett ting. En egenhet, *säker*, kan bli ett ting, *säkerhet*. Ompaketeringen gör det lätt att relatera komplicerade fenomen till varandra, som i *förflyttningen av riskavfallet ökar den kortsiktiga säkerheten*.

Magnussons studie visar att elever skriver fler grammatiska metaforer i gymnasiet än i högskolan. Det finns fler i uppsatser med högre betyg och de är nästan dubbelt så vanliga i utredande texter än i mer personliga och vardagliga. När man skriver om egna erfarenheter går det bra att använda ett enkelt språk med fokus på *mig, här och nu*. I kunskapsbyggande och specialiserade texter krävs andra språkliga resurser.

Elever skriver fler grammatiska metaforer i gymnasiet än i högskolan. ”

På ställen där denna typ av forskning ligger till grund för undervisning (exempelvis delar av Australien) ser man det därför som skolans uppgift att ge elever tillgång till textgenerer och språk som gör att de kan hävda sig i skolans olika ämnen och i samhället. Grammatiska metaforer är en viktig del av det man tränar på. I stället för att konsekvent fördöma substantivjukan bör vi nu alltså veta bättre. Samma språkliga verktyg kan användas ändamålsenligt, för att utveckla kunskap, och missriktat, med fördunklande effekt. Den som behärskar den grammatiska metaforiken läser förhoppningsvis kritiskt!

Anna-Malin Karlsson är professor i modern svenska vid Södertörns högskola.
sprakspalten@svd.se

REPLIKSKIFTE Högern och Folkpartiet tog visst ställning för demokratin under andra världskriget och åren därefter. Det skriver professor Sverker Oredsson som svar på Henrik Arnstads debattartikel den 22/10. Svårt att avgöra var gränsen går för symboliskt motstånd menar Henrik Arnstad.

Borgerligt demokratistöd redan under krigsåren

Ingen begär att Henrik Arnstad skall plocka fram visioner för socialdemokraterna. Däremot är det rimligt att han som presenteras som historievetenskaplig skribent skall ge korrekta bakgrunds fakta. Låt mig bara nämna tre fel på elva rader.

1. Högern var inte under åren 1945–1968 präglad av antidemokrati. Tydligt hade partiledaren Arvid Lindman 1933/34 tagit ställning för demokrati, då han från

partiet utstötte det naziinflyerade ungdomsförbundet Sveriges Nationella Ungdomsförbund.

2. Folkpartiet hade förvisso inte "föredragit en tysk seger under andra världskrigets kritiska år 1940–41". Påståendet är helt absurt.

3. Liberalismen förmådde inte "bara göra symboliskt motstånd angående socialdemokratiens hegemoni". Det var folkpartiets och särskilt Bertil Ohlins kraftiga

motstånd som gjorde att socialdemokraterna avstod från socialistiska planer efter 1948 års val. Det var Bertil Ohlins envetna kamp under 1960-talet som drev fram den enkammarriks dag med fullständig proportionalitet som vi har idag.

SVERKER OREDSSON
kulturredakt@svd.se

Sverker Oredsson är professor emeritus vid Lunds universitet.

Krigsårens samlingsregering vid konselj på Stockholms slott i december 1944. Närmast kameran till vänster Tage Erlander och till höger Bertil Ohlin.

FOTO: SCANPIX

HENRIK ARNSTAD SVARAR

Kriget gjorde moderaterna till demokrater

Det är korrekt att högern efter 1945 inte längre präglades av antidemokrati. Andra världskriget blev processen som gjorde nuvarande moderaterna till demokrater.

Angående 1930-talet så blandar Oredsson ihop två olika saker; konservatismens syn på demokrati respektive synen på den konkurrerande fascismen. Det gick utmärkt att sparka ut ett nazifirtande ungdomsförbund och samtidigt vilja "mala sönder den demokratiska ideologin" (Jarl Hjalmarsson). Detta följde med partiet under efterkrigstiden – som jag skriver – implicit, vilket visade sig exempelvis i synen på högerdiktaturer

Positionen i mitten har alltid gjort liberalismen utsatt när den tvingats välja sida. Från 1919 stödde sig Europas fascister ofta på liberaler, som ansåg att vartskjortor var att föredra framför kommunister. Under 1930-talet hette det "hellre Hitler än Stalin" även i Sverige.

När Frankrike ockuperats av Tyskland våren 1940 övergav svenska liberaler Storbritannien, i skräck för Sovjetunionen. "Hur illa man än tycker om nazismen, måste man önska att Tyskland vinner i detta krig för att skydda oss mot bolsjevismen", enligt liberalen Sten Dehlgren.

När sedan Tyskland 1941 anföll Sovjetunionen och begärde svenskt stöd i form av trupptransport (midsommarkrisen) så rös-

tade det oeniga Folkpartiet "ja". Motståndet mot Tage Erlanders ministär kom – helt riktigt – främst från folkpartiets Bertil Ohlin. Men trots de hårda strider som förekom (exempelvis ATP) så vill jag kalla motståndet för symboliskt. Socialdemokraterna hade formuleringsföreträde – jag pekar på historiesynen som ett diskursivt exempel.

Tyvärr kan vi omöjligt avgöra var gränsen går för "symboliskt" motstånd. Oredsson för fram viktiga poänger. Vi får väl *agree to disagree*, som amerikanen säger.

HENRIK ARNSTAD
kulturredakt@svd.se

Henrik Arnstad är historievetenskaplig skribent.

svd.se

Läs också:
Håkan Arvidsson 18/10, "Intellektuell stilje är 5 stora problem", och Henrik Arnstad 22/10, "Visionerna saknas i S."
» svd.se

Som folkpartistisk politiker är 1940–1941 svåra år för Oredsson.

